

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל
תשיעי
קובץ
שלשלת האור
שער
שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

תולדות

(חלק ב שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וארבע לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת תולדות, כח מרחשון — ה'תשפ"ד (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

תולדות

100

ב. ויובן זה ע"פ הביאור בלשון שאמרו חז"ל⁴ בנוגע לכמה ענינים [קשה . . כקריעת ים סוף], היינו שאף לגבי הקב"ה הדבר קשה, כביכול.

וידועה⁵ ההסברה בזה, שתוכן ענין "קשה" דקריעת ים סוף אינו (בעיקר) בזה שהים נקרע ובזה שאחר כך, נצב כמו נד"⁶,

[ובפרט לפי המבואר בתניא⁷, שקריעת ים סוף היא פלא קטן יותר מבריאת שמים וארץ, ואם כן, בודאי אין מקום לומר דוקא על ענין זה ש"קשה" הוא],

אלא בכך שבקריעת ים סוף היו שני הפכים⁸ ביחד, "רפוא לישראל ונגוף למצרים"⁹ (דאילולא נבקע הים, לא היו המצריים נכנסים לים) – בשעה שמדת הדין טענה מה נשתנו אלו מאלו, אלו עובדי עבודה זרה ואלו עובדי עבודה

א. על הפסוק, ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, הביא רש"י דברי חז"ל: "היו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה כו' מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק".

וצריך להבין: כיון שאמרו חז"ל ענין זה בדרך שאלה ותשובה – "מה עשה הקב"ה צר כו'" (ולא הסתפקו בלשון קצרה ובניחותא – "היו ליצני הדור אומרים כו' צר הקב"ה קלסתר פניו כו'"), ללא התיבות, "מה עשה הקב"ה" – משמע, שבזה ש"צר קלסתר פניו כו'" ישנו חידוש מיוחד, ולכן נאמר הדבר בלשון שאלה – "מה עשה הקב"ה" (בתמיה), היינו: איזו פעולה עשה הקב"ה במיוחד על־מנת לשלול את טענת ליצני הדור?

ותמוה: מה תוכן הפעולה המיוחדת והחידוש בזה ש"צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם"? והלא דבר זה רגיל הוא ע"פ הטבע, שהבן דומה לאביו² (ונדרשות סיבות מיוחדות כדי שלא יהא בדומה לו)³.

(1) ע"פ תנחומא פרשתנו א. וראה ב"מ פז, א.
(2) ראה עדיות פ"ב מ"ט ובפירושו הרמב"ם שם.

(3) אבל באגדת בראשית פל"ז: ציווה הקב"ה למלאך כו' אל תצור אותו דומה לאמו אלא לאביו – ולהעיר אשר ג"ז צריך ביאור למה לולא הציווי ה' דומה לאמו ולא לאביו. ואולי ע"פ מחז"ל אשה מזריעה תחלה יולדת זכר (ברכות ס. א, ו"ש"ג).

(4) פסחים ק"ח, א. סוטה ב, א. וש"נ. – ובזהר (ח"א רז, ב. ח"ב קע, א): קשין . . קמי קב"ה.

(5) ראה שער האמונה פל"ב (באו"א קצת). ובד"ה החודש תרנ"ד (ע' קלג) שהקושי הוא מצד שבקרי"ס ה' חיבור למעלה מהשתלשלות והשתלשלות. וראה מאמרי אדה"ז: תקס"ג ע' שטו. תקס"ה ע' רלה.

(6) בשלח טו, ח.

(7) ח"ב פ"ב.

(8) וכ"ה בשאר הענינים שנאמר עליהם הלשון "קשה . . כקרי"ס". וכמו קשה לזווגן (סוטה שם), שהוא חיבור ב' הפכים, דבר ונוקבא. וכן קשין מזונותיו (פסחים שם), שהמשכת מזונות הוא מבחי' מזל שלמעלה מהשתל, כמבואר בבאו"ה"ז (יב, ב) ובכ"מ.

(9) ראה ישעי' יט, כב. זח"ב לו, א.

ו"יצחק יצא ממנו עשור¹⁷ – „על חרבך תחיה“¹⁸, גבורה דקליפה].

וזהו אחד הביאורים לכך שהוצרך הכתוב לומר (ודוקא כאן) „אברהם הוליד את יצחק“ – דלכאורה אינו מובן:

(א) הכרח הכתוב לומר „אברהם הוליד את יצחק“ הוא רק כיון שנזכר תחילה בכתוב „יצחק בן אברהם“ – וכדפירש רש"י¹⁹: „נ"י שכתב הכתוב יצחק בן אברהם החזק לומר כו" – ומעתה יש להקשות על זה גופא: לכאורה, אין כל צורך בהזכרת התיבות „בן אברהם“ בכתוב (כי ענין זה ידוע כבר מהפרשיות הקודמות), וממילא גם לא היה לכתוב להדגיש ולומר „אברהם הוליד את יצחק“, כי אם לספר מיד על־דבר תולדות יצחק – „ויהי יצחק בן ארבעים שנה גו"ו²⁰?

(ב) למה רמז הכתוב שלילת טענת ליצני הדור רק בפרשת תולדות, העוסקת (בעיקר) בענין תולדות יצחק – יעקב ועשו²¹ (וכן תולדות – מאורעות²² יצחק), וענין „יצחק בן אברהם“ נזכר בה רק בדרך אגב? – ענין זה היה לו להכתב (לעיל)²³ בפרשה שבה מדובר על־דבר לידת יצחק²⁴.

(18) תולדות כז, מ.

(19) כאן.

(20) וכמו שהקשו מפרשי רש"י כאן.

(21) רש"י ריש פרשתנו.

(22) ספורנו כאן. וראה גם רד"ק כאן. וראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 112 ואילך.

(23) כמו שהקשה בביאורי מהרא"י, גו"א, אלשיך ועוד כאן.

(24) ובפרט, אשר גם בפועל, צר קלסתר פניו בעת יצירתו או ביום הגמלו (ראה מפרשי רש"י

זרה¹⁰. ומהאי טעמא הרי זה „קשה“¹¹, כי ע"פ סדרי הבריאה יש להתחשב במדת הדין, ובקריעת ים סוף לא התחשב הקב"ה בזה¹².

ג. ועל־דרך־זה יובן גם בעניננו:

ידוע¹³ החילוק בין אברהם ליצחק, שאברהם היה „אברהם אוהב“¹⁴, מרכבה למדת החסד, ולכן היתה עבודתו בגמילות חסדים והכנסת אורחים, ויצחק היה „פחד יצחק“¹⁵, מרכבה למדת הגבורה, ולכן היתה עבודתו בחפירת בארות – להסיר העפר והאבנים המכסים על המעין ולגלות את המים החיים הנובעים מלמטה למעלה.

[ומטעם זה¹⁶ ישנו חילוק גם בענין „יצא ממנו“ (יניקת החיצונים) בין אופן היותו מצד (קו החסד ד) אברהם לאופן היותו מ(קו הגבורה ד) יצחק: אברהם יצא ממנו ישמעאל¹⁷ – חסד דקליפה.

(10) ראה זח"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כח. ילקוט ראובני שם, כז.

(11) וכמש"כ בזח"ב שם: קשה קמ" למעבר על ארץ דינא.

(12) שמתעם זה, מכת בכורות שהיתה נגוף ורפוא כאחד, הוצרכה להיות ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו, ראה לקו"ש ח"ג פ' בא (ובהנמון שם), אבל לא נאמר בזה קשה (לגבי הקב"ה). וי"ל – כיון שדם הפסח (שחיטת הע"ז דמצרים) הבדילם מאלו עו"ז כו'.

(13) תו"א ותו"ח ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(14) ישע"י מא, ח. סוטה לא, א (עיי"ש). רמב"ם הל' תשובה פ"י, ה"ב.

(15) ויצא לא, מב.

(16) ראה לקו"ת ואתחנן ה, א.

(17) פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה. ועוד. וראה ס' הליקוטים (הצ"צ) ערך ישמעאל.

בנוגע ליצחק שכן אברהם הוא, ואף להוסיף „אברהם הוליד את יצחק“, היינו דאדברה – דוקא היחס דיצחק לאברהם הוא באופן מיוחד: לא זו בלבד שיצחק הוא בן אברהם, הנה „אברהם הוליד את יצחק“²⁹: בזה היה תוכן עיקר ענינו של אברהם, וכדכתיב³⁰ „כי ביצחק (דוקא) יקרא לך זרע“.

ומהאי טעמא הודגש הדבר בכתוב רק בפרשת תולדות: בעת לימוד ענין זה ש„תולדות יצחק“ הוא עשו, גבורה דקליפה (כנ"ל), ושעיקר עבודתו (מאורעותיו) של יצחק הוא חפירת בארות (היפך עבודת אברהם) – אזי מתעורר³¹ תוקף טענת ליצני הדור, שליצחק אין שייכות לאברהם, ויש צורך לשלול זאת.

ד. וזהו הקושי (למעלה, כביכול) בענין „צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם“:

ענין זה שהבן דומה לאביו, הוא

(29) ספורנו כאן. וראה גם כלי יקר עה"פ (ובאוה"ת – כרך א – כאן).

(30) וירא כא, יב.

(31) וע"ד החסידות יש להוסיף בזה: עיקר יניקת הקליפות הוא מקו הגבורה (צמצום והעלם) דוקא* – שמטעם זה קליפת עשו היא גרועה מקליפת ישמעאל (אוה"ת וירא צג, ב. וראה ספרי האזינו לב, ט. וראה הנסמן בלקו"ש שם ע' 197 הערה 58) – ולכן שוללת התורה טענת ליצני הדור „מאבימלך נתעברה שרה“ בפרשת „תולדות יצחק – יעקב ועשו“ (ומאורעותיו דחפירת בארות כו'), כי תוקף טענתם בא מצד מדת הגבורה והצמצום.

(* ראה סה"מ עת"ר (ע' צה) שמקו הימין משתלשל רק קליפת נוגה.

אלא שהביאור בזה הוא: מלשון הכתוב „ואלה תולדות יצחק גו" – בו' המוסיף – מוכח, שפרשה זו באה בהמשך למדובר לפני זה על-דבר ישמעאל. וכיון שגם ישמעאל הוא בן אברהם, ואדברה²⁵: לכאורה, בגלוי היתה שייכותו של ישמעאל לאברהם גדולה יותר משל יצחק, כי ישמעאל הוא בקו החסד (כאברהם²⁶ – אלא שהוא חסד דקליפה²⁷, וזה שמקורו באברהם הוא בדרך של „צא ממנו“²⁸, היינו מחוצה לו^{28*}), ויצחק הוא בקו הגבורה, ההיפך מקו החסד –

לכן, הוצרך הכתוב לומר (גם)

כאן. חדא"ג מהרש"א לב"מ שם). וברש"י וירא (כא, ב) „שהי' זיו איקונין שלו דומה לו“ (אבל בדפוסים לפנינו הוא בחצאי עיגול).

(25) נוסף על שגולד ראשון לאברהם, יותר מ"ג שנה – הוא הי' „בן יחידך אשר אהבת“ – לאברהם (ראה פרש"י כב, ב), שניהם נמולו לדעתם ובאותו היום.

(26) ובפרט לפי המבואר בתו"ח פרשתנו (ד, ב ואילך) ועוד, שחסד דישמעאל אינו חסד שאר האומות וי"ש לו צד אחיזה ממש בפנימיות המוחין דאברהם. וראה לקו"ש חט"ו ע' 194.

(27) ולכאורה לאחרי שעשה תשובה – הי' חסד דקדושה. וצ"ע. – ויתרה מזו נפילתו היא מחסד הנק' גדולה, חסד דתורה (ס' הליקוטים הנ"ל ושו"נ). וראה לקו"ש שם ע' 194 ואילך – אבל אינו שייך לנדוד"ד, שהרי יש צדקה בב"נ (ראה הערה הבאה).

(28) צ"ע שהרי ב"נ נצטוו על הצדקה (ר"ן לסנה' נו, ב. הרמ"ה שם. וראה רוקח ס' שטו. וראה תו"ש לזירא יח ס"ק ר'). – וגם לפס"ד הרמב"ם (הל' מלכים פ"י, חל"י) שלא נצטווה הרי „אם רצה לעשות מצוה כו' כדי לקבל שכר אין מונעים אותו לעשותה כהלכתה כו' עולה כו' צדקה כו'“. וראה תניא ספ"א. שערי אורה פורים (צב, א). לקו"ב (על קונטרס ההתפעלות) להר"ה מפאריטש (מז, ב ואילך). וצ"ע.

(28*) לקו"ת ואתחנן שם. שה"ש ט, ד.

שבהנהגתם היו בקוים הפכיים – בחסד או בגבורה?

אמנם, כיון שליציני הדור טענו אשר „מאבימלך“³⁷ נתעברה שרה, עשה הקב"ה דבר חידוש, היפך הטבע והסדר, והוא עצמו „צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם“.

ה. והנה, מובן גם בפשטות, דזה שהקב"ה „צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם“, לא היה רק שיהיו דומים במראה הגשמי שלהם, אלא אדרבה: זה שהיו דומים בציורם הגשמי הוא מפני שהיו דומים בענין „קלסתר פנים“ שלהם ברוחניות.

וע"פ המבואר בכמה מקומות:

אע"פ שחסד וגבורה הפכיים הם זה מזה, מכל מקום, הגבורות דיצחק הן המשך ותוצאה מהחסדים דאברהם (כדברי הכתוב כאן: „אברהם הוליד את יצחק“).

וזאת לא רק מפני שסיבת הגבורה היא חסד, דמצד החסד ישנו רצון שההשפעה תתקבל, והרי „רוב טובה אין יכולים לקבל“³⁸, וא"כ, בהכרח שיבוא הדבר ע"י הגבורות (צמצום השפע) דוקא³⁹ – אלא יתר על כן: הגבורות דיצחק הן ענין של חסד בגלוי, דע"י הגבורות דוקא נגרם ריבוי ותוספת בהשפעה⁴⁰ (כידוע בפירוש

מצד היות הבן נמשך מהאב (מגופו ומנשמתו), ולכן דומה הוא לו בגופו ובתכונות נפשו³²;

אבל בנוגע לאברהם ויצחק, מאחר שבתכונות נפשם היו הפכיים זה מזה, דאברהם היה ממדת החסד ויצחק ממדת הגבורה, ומצד זה היו חלוקים גם בשכלם (כידוע³³ בענין בית שמאי ובית הלל, שמצד החילוק בשרש נשמותיהם היו חלוקים בשכלם; נטיית בית שמאי היתה לחומרא, ובית הלל – לקולא), אזי ע"פ הטבע היה להם להיות חלוקים – ויתר על כן, הפכיים – זה מזה, ובפרט בקלסתר פניהם³⁴, כי מראה הפנים תלוי בתכונות הנפש³⁵; בעל חסד – בסבר פנים יפות, בעל גבורה – בפנים חמורות³⁶ וכו',

ולכך מתעוררת הקושיא „מה עשה הקב"ה“, היינו, מהי העצה לשלול טענת ליציני הדור, כיון שמצד הטבע וסדרי הבריאה צריכים אברהם ויצחק להיות הפכיים בקלסתר פנים וכו', כשם

(32) ראה בפירוש הרמב"ם עדיות שם: לפי שכשהוא קרוב לו במזגו כו'.

(33) אגה"ק סי' יג. לקו"ת שה"ש מה, ג. וראה זח"ג רמה, א.

(34) וזוהי יומתק לשון הגמרא (ב"מ שם): נהפך קלסתר פנים כו', כי מקודם לזה ה"י קלסתר פני יצחק בהיפך מקלסתר פניו של אברהם (וראה הנסמן בהערה 24). – ולאגדת בראשית הנ"ל (הערה 3) ה"י צ"ל דומה לשרה שעלי' אמרו"ל (ב"מ שם) האשה צרה עיני, גבורות.

(35) ולהעיר ממש"נ (קהלת, א) חכמת אדם תאיר פניו, וצע"ק ממחז"ל (סנה' לח, א) שמחלק מראה מדעת.

(36) ובפרט בהאבות שהן הן המרכבה (ב"ר פמ"ו, ו. פפ"ב, ו), הרי בודאי שגופם (כולל מראה פניהם) ה"י לפי אופן נשמתם.

(37) וצע"ק דגם אבימלך הוא (מלך פלישתים) – חסד (דקליפה. תו"א בשלח סא, סע"ג. לקו"ת ואתחנן ה, א. ובארוכה תו"ת פרשתנו ד"ה ואלה תולדות פ"ו ואילך).

(38) ע"ד תענית כג, א.

(39) לקו"ת ואתחנן יג, ג. ובכ"מ.

(40) ביאור"ז יב, ב. סידור שער התקיעות בסופו (ושם): ולכן עיקר ומקור כל הברכות לעולם

הוא מצד המשכת בחינה שלמעלה מהשתלשלות⁴⁶: ע"פ הטבע והשכל אין הדבר אפשרי, ואין לו מקום, אבל „עדות יש כאן” – בדוגמת עדים המעידים על מה שראו בעצמם, ומן ההכרח להאמין להם.

ו. ההוראה מזה בעבודתנו היא:

ידוע⁴⁷ הטעם לכך שאברהם יצחק ויעקב נקראו אבות, שזהו להיותם השרש והמקור דכל אחת ממשמות ישראל, והבחינה דכל אחד מהאבות באה בירושה לכל אחד ואחד מבניהם אחריהם בכל דור ודור. ונמצא שבכל אחד מישראל צריכות להיות העבודות דכל שלשת האבות.

ומזה מובן, שגם ענין „צר קלסתר פניו כו'”, התכללות דחסד וגבורה, יכול (וצריך) להיות בכל אחד מישראל. ולדוגמא, המבואר בתניא⁴⁸: בכיה

(46) ויש לקשר זה עם המבואר באוה"ת (ריש פרשתנו) שהתכללות דחסד וגבורה, אברהם ויצחק, הוא מצד בחי' הדעת, ומביא שם שדעת אותיות עדות* (עיי"ש) – והרי דעת הוא בקו האמצעי שעולה עד פנימיות הכתר, עתיק (שלמעלה מהשתלשלות), והוא למעלה מהתחלקות חו"ג (דלית שמאלא בהאי עתיקא, כלא ימינא – חז"ג קטש, א. וראה שם רפט, א). (47) שלכן אין קורין אבות אלא לשלשה (ברכות טז, ב), כי בחי' השבטים יש לך אדם שאין בו כלל בחי' ומדריגות אלו, משא"כ בחי' האבות צריך להיות בכל אדם (תו"א וארא נה, א. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1068 בהערה). (48) ספלי"ד.

(* כן הלשון (דעת בלא וא"ו) באוה"ת ובכ"מ; ובלקו"ת פקודי (ד, ב) ובכ"מ: דעות (בוא"ו) אותיות עדות. ולהעיר מתקו"ז תס"ט בתחלתו. קה"ע דרך דעות.

„גבורות גשמים”⁴¹), וזהו שנאמר⁴² בנוגע ליצחק „וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק”.

ושרש התכללות זו של חסד (דאברהם) וגבורה (דיצחק) הוא מבחינה שלמעלה מסדר והשתלשלות – שמצדה יכול להיות חיבור דברים הפכיים.

ובזה יובן גם הרמז בלשון חז"ל⁴³ „והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק” – לא „וידעו” וכדומה, אלא „והעידו” (וחזר רש"י וכפל לשון זו: „עדות יש שאברהם הוליד את יצחק”) – דלכאורה, מהי ההדגשה כאן בענין העדות?

אלא יש לומר הענין בזה:

ענין עדות יתכן רק על דבר הנעלם, דעל דבר הגלוי, ואפילו על מילתא דעבידא לאגלויי, אין צורך בעדות⁴⁴. היינו, שע"י עדות נמשך ומתגלה ענין שמצד עצמו הוא למעלה מ(גדר) גילוי – לא עבידא לאגלויי. וברוחניות הוא ענין ההמשכה מבחינה שלמעלה מהשתלשלות⁴⁵.

וזהו הרמז בנידון דידן בענין ה„עדות” – דזה ש„אברהם הוליד את יצחק”, ענין ההתכללות דחסד וגבורה,

המשיך יצחק דוקא). וראה במקומות שנשמנו בהערה הבאה.

(41) משנה ריש תענית. לקו"ת שם. תו"א קז, ב. סה"מ תקס"ב ע' לב ואילך. ובכ"מ.

(42) יהושע כד, ג.

(43) לשון רש"י כאן. וכן בתנחומא כאן

„שיעידו”.

(44) ראה ר"ה כב, ב.

(45) ראה לקו"ת ד"ה אלה פקודי ס"ד. ד"ה

ויקם עדות ה'ש"ת. לקו"ש ח"ט ע' 190.

וההוראה מזה לכל אחד ואחד:

כאשר מוטלת לפני האדם עבודה היכולה להעשות באחד משני הקוין – קו החסד או קו הגבורה – וישנו ספק באיזה מהם יבחר, יש לו לבחור בקו החסד.

ועל-דרך המבואר בתניא בכיוצא בזה⁵⁴, שבשעה שאדם מקרב את חבריו מישראל, אזי, מלבד זאת ש"לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים", הנה "וכלי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה'".

ח. ענין הנ"ל – שמחמת טענת ליצני הדור נתבטלו טבע וסדרי ההשתלשלות ונעשה קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם – יש לקשרו גם עם ענין "יפוצו מעינותיך חוצה"⁵⁵, שהיתה התחלתו בעיקר ב"ט כסלו⁵⁶ (ולהעיר, שפרשת תולדות חלה לעולם בחודש כסלו⁵⁷ (או בשבת מברכין החודש⁵⁸ כסלו) – חודש הגאולה, שבו נתחדש ענין "יפוצו מעינותיך חוצה"):

איתא בזהר⁵⁹, שבתורה ישנן גופי תורה – גליא דתורה, ונשמתא דאורייתא – רזין דאורייתא.

והנתינת כח לצר קלסתר כו' (כנ"ל הערה 46) כלא ימונא.

(54) פרק לב. וראה בארוכה קונטרס אהבת ישראל (קה"ת, ברוקלין, תשל"ו). וש"נ.

(55) מענה המשיח להבעש"ט שאז יבא. נתבאר בלקו"ש ח"ד ע' 1119. ובכ"מ.

(56) תורת שלום ע' 112.

(57) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב: המועדים של כל השנה . . . בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן.

(58) שכולל כל ימי החודש, שהרי כולל ימי השבוע שלאחריו ור"ח בכללם.

(59) ח"ג קנב, א.

תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא.

ודבר זה הוא ענין שלמעלה מהגבלת הטבע וסדר ההשתלשלות, וכאמור לעיל, שמצד סדר ההשתלשלות חסד וגבורה הם שני קוים הפכיים זה מזה ואי אפשר להם לשכון יחד. וכמאמר הספרי⁴⁹ שאהבה ויראה יכולות לשכון יחד במדת הקב"ה בלבד (היינו, רק בעבודת ה' ולא בעניני העולם).

(אלא שבענין זה דבכיה תקיעא כו' – ישנן שתי מדריגות⁵⁰: א) שהמרירות תהא בליל ערב שבת, והשמחה – בשבת. ב) המדריגה הקשה יותר – שהמרירות והשמחה יהיו ביחד, בבת אחת. וכיון שכל אחד מישראל הוא יורשם של האבות, והיורש מקבל הוא את כל אשר למוריש, ממילא יכול כל אחד (על-כל-פנים לפעמים) לקבוע סדר עבודתו גם באופן זה).

ז. והוראה נוספת מהנ"ל:

על-מנת שיעידו הכל שאברהם הוליד את יצחק, היה ביכולת הקב"ה לצור מלכתחילה קלסתר פניו של אברהם בדומה ליצחק⁵¹, אלא שאפילו ע"פ טבע ושכל דבר זה קשה יותר⁵² ממה שהיה בפועל – "צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם"⁵³.

(49) ואתחנן ו, ה.

(50) ראה אגה"ת פ"י ורפי"א.

(51) מכיון שההעדאה הוצרכה להיות על שייכות יצחק ואברהם (כי על זה ה' הטענה).

(52) כי אז ה' צ"ל קלסתר פני אברהם היפך המתאים גם לפני לידת יצחק – נס למגנא!

(53) וכמו"כ בבחי' עתיק, שהיא הסיבה

ביותר: אפילו בנגלה ישנן הגבלות, עד להא דכתיב⁶² „ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי“, ואם כן, היאך נאמר „יפוצו מעינותיך חוצה“?

אך על זה באה ההוראה, שכאשר הנידון הוא דבר הנוגע בבחינת העצם דאיש ישראל, המושרשת בעצמותו יתברך, אין להתחשב בהגבלות דהשתלשלות, והקב"ה מהפך וצר קלסתר פניו של יצחק שיהא דומה לאברהם, היינו שגם פנימיות התורה אשר מצד סדרי ההשתלשלות היא בהעלם (גבורה, יצחק), תבוא בגלוי (חסד, אברהם).

ואמר רבינו הזקן⁶³ שלזה מכוון המשל מבין מלך שנעשה חולה מסוכן, עד שלא נמצא לו מזור כי אם לשחוק אבן טובה הקבועה בכתר המלך – אשר באבן טובה זו תלוי כל יופיו של „נזר העטרה המכתירה“ – ולהשקות מזה את בן המלך, ואמר על זה המלך אשר ככל שיגדל היוקר דכתר המלכות, מכל מקום, הרי הוא כאין ואפס לגבי חיי בנו.

– ע"פ הדין אסור להשתמש אפילו בכתר המלך⁶⁴. אך כאן יש לאבד את

והנה, ע"פ סדר ההשתלשלות הרי הם (נשמתא דאורייתא וגופי תורה) לכאורה שני ענינים נפרדים, ולכל אחד מהם האופן המיוחד לו: גופא דאורייתא הוא בגלוי, ונשמתא דאורייתא – בהעלם (וכמובן גם מהשם „רזין“ – סודות, שהרי כאשר הדבר מתגלה בטל ממנו שם „סוד“).

ועל זה בא י"ט כסלו ו„מכריז“ – „יפוצו מעינותיך חוצה“, היינו שהמעיינות דפנימיות התורה יומשכו ויתגלו, ובאופן של הפצה, ואף ב„חוצה“.

– דמלבד זאת שחסידות חב"ד המשיכה והלבישה את פנימיות התורה בהבנה והשגה, חכמה בינה ודעת (שכן קודם זמנו של רבינו הזקן, ואפילו בזמן רבינו הזקן גופא – „לפני פטרבורג“ (קודם המאסר והגאולה), לא נתלכשה כל"כ בהשגה⁶⁵), עד שחסידות חב"ד דורשת – כמו שכתב כ"ק מורי וחמי אדמו"ר – ללמוד⁶⁶ חסידות בהשגה באופן שוה ללימוד סוגיא בנגלה – ה„חוצה“ דהלומד עצמו –

הנה בנוסף לזה, ישנה תביעה להפיץ את המעיינות חוצה – כפשוטו – אל הזולת הנמצא „חוצה“ –

ויתירה מזו: הלשון היא „חוצה“ מבלי כל הגבלה, היינו שאפילו ב„חוצה“ התחתון ביותר יש להפיץ את המעיינות.

ט. לכאורה, הרי זו תמיהה גדולה

(60) תורת שלום ע' 114 (וראה לקוטי דיבורים ח"א כב, א ואילך).

(61) ראה קונטרס: „תורת החסידות“, „לימוד החסידות.“ ובכ"מ.

(62) תהלים נ, טז. – אבל, נוסף על זה שגם בנגלה דתורה אמרו (פסחים נ, ב) לעולם יעסוק כו' שלא לשמה – (שהכוונה בזה, גם בדרגות הכי תחתונות ב„לא לשמה“ – תניא ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ו פ"ד ה"ג עיי"ש) – כי „מתוך שלא לשמה בא לשמה“, הרי בנוגע פנימיות התורה, הבטיחו חז"ל (איכ"ר בתחלתו. ירושלמי חגיגה פ"א סה"ז) המאור שבה (שזוהי פנימיות התורה – קה"ע שם) מחזירו למוטב.

(63) „התמים“ ח"ב ע' מט [עב, א].

(64) סנהדרין כב, א (וברמב"ם הל' מלכים

המלך נעשה גרוע כל־כך, עד שישנו
 90 אם יקבל את מי הרפואה (אפילו
 טפה מהם), מכל מקום כדאי הוא הדבר,
 ואף בעבור זה יש לשחוק אבן טובה
 107 זו, אשר רובה ילך לאיבוד, שמא תכנס
 טפה אחת לתוך פיו של בן המלך.

וההתעסקות בעבודה ד"פוצו
 מעינותיך חוצה", מביאה לקיום "קאתי
 מר" דא מלכא משיחא, במהרה בימינו
 ממש.

(משיחת ש"פ תולדות תשכ"ה)

עיקר הכתר – בשביל בן המלך (אע"פ
 שבן המלך הוא, ולא המלך⁶⁵). כי
 כאשר נוגע הדבר לחיי בנו, שהוא
 מהותו, של המלך – בטלים כל
 החשבונות.

ועוד הוסיף בזה רבינו הזקן ענין
 נפלא: אפילו לאחר שמצבו של בן

רפ"ב: ולא בכתרו) וביתר בכתרו (ראה מפרשים
 למגלת אסתר ו, ט).

(65) ע"ד בסנהדרין שם: אסורה לאדוני.

